

چند روز پیش، در نشست با والدین و دانش آموزان یک مدرسه، متوجه اختلاف عمیق بین نسلی در والدین و دانش آموزان، از دو بُعد نگرش و استفاده از فناوری، شدم. این اختلاف و تنش باورنکردنی زمانی بیشتر نمایان می شد که دانش آموزان می گفتند بسیاری از اوقات ناخواسته زمانی طولانی غرق در شبکه های اجتماعی می شوند و گاهی برخلاف میل باطنی، بیش از پنج ساعت از وقت مفید خود را در این شبکه ها سپری می کنند. برای پیشگیری از این کار، والدین نیز به لحاظ نگرانی از آینده فرزندان خود به اقداماتی دست می زنند که چندان خوشایند فرزندان نیست و موجب ناراحتی و اختلاف در خانواده می شود؛ چرا که بخشی از این زمان، علاوه بر رعایت نشدن مسائل ارگونومیکی حفظ سلامت جسمی و روانی، صرف دریافت و استفاده محتوای نامناسب دانش آموزان از پیام رسان ها و شبکه های اجتماعی می شود.

در همین راستا، طی نشست های مجزایی با معلمان و دبیران، سؤال های بسیاری مطرح و درباره آن ها بحث و گفت و گو شد. از جمله:

آیا دانش آموزان باید گوشی شخصی داشته باشند یا فقط باید از گوشی مشترک با والدین استفاده کنند؟

میزان نظارت و کنترل والدین بر مدت زمان، نحوه استفاده و محتوای مورد استفاده دانش آموزان در گوشی تلفن همراه چگونه باید باشد؟

آیا در شرایط کنونی امکان کنترل فرزندان در فضای مجازی به شکل واقعی وجود دارد؟

چگونه می توان فرزندان را در استفاده صحیح از فناوری های نوین و شبکه های اجتماعی همراهی و راهنمایی کرد؟

چگونه می توانیم دانش آموزان را برای زندگی پر مخاطره و مبهم آینده آماده کنیم؟

سؤال های فراوانی از این قبیل مطرح شدند که البته همه مادر زندگی با موارد مشابه فراوانی رو به رو هستیم و بیشتر اوقات قادر به ارائه پاسخ درست و قانع کننده نیستیم. زمانی این مسائل حادتر می شود که دانش آموزان شاهد تعارض، تضاد و تفاوت دیدگاه های فراوانی نیز در این زمینه باشند. اینجاست که بحث داشتن سواد رسانه و سواد دیجیتال مطرح می شود و پرداختن به آن ضروری به نظر می رسد.

سواد رسانه ای به مجموعه ای از مهارت ها و توانایی ها گفته می شود که به افراد کمک می کنند پیام های رسانه ای را دریافت، درک، تحلیل، ارزیابی، تفسیر، تولید و منتشر کنند. همچنین، فرد توانایی تشخیص اعتبار پیام ها، فهم فن های اقناع و دست کاری، شناسایی سوگیری ها و توانایی خوانش و نگرش انتقادی نسبت به محتوای پیام ها را کسب کند. این مهارت ها به افراد، اعم از والدین، دانش آموزان و معلمان امکان می دهد با نگاه نقاد و آگاهانه، اطلاعات منتشر شده در رسانه ها (از قبیل تلویزیون، شبکه های اجتماعی، روزنامه ها، فیلم ها و غیره) را بررسی کنند و تحت تأثیر تبلیغات، شایعات یا اخبار جعلی قرار نگیرند.

سواد رسانه ای در واقع پلی میان «مصرف منفعلانه» و «کنش فعالانه» در فضای رسانه ای است. همچنین، بررسی آگاهانه و نقادانه پیام های رسانه ای، شناخت اهداف پنهان و آشکار رسانه ها، محفوظ و مصون ماندن از تأثیرات مخرب رسانه ها، تولید محتوای مفید و مؤثر، و آماده بودن برای تأثیرگذاری علمی و عملی در مراحل گوناگون زندگی، از مزیت های داشتن سواد رسانه ای است.

سواد دیجیتال و رسانه

* ابعاد سواد رسانه

درک و تحلیل پیام: شناخت اهداف پنهان و آشکار پیام های رسانه ای؛

تفکر انتقادی: توانایی تشخیص اخبار جعلی و اطلاعات نادرست از اخبار و اطلاعات واقعی؛

شناخت ساز و کارهای رسانه ها: فهم نحوه تولید و انتشار محتوا؛

مدیریت مصرف رسانه ای: کنترل میزان و نوع استفاده از رسانه ها؛

تولید محتوای آگاهانه: مشارکت مسئولانه در تولید محتوا.

در کنار سواد رسانه ای، سواد دیجیتال مطرح می شود. سواد دیجیتال بر ابزارها، فناوری های دیجیتال مانند انواع دستگاه ها و سخت افزارها، نرم افزارها و برنامه های کاربردی و امثال آن متمرکز است. سواد دیجیتال مهارت هایی مانند کار با رایانه، گوشی تلفن همراه، رایانک، اینترنت، نرم افزارها، برنامه های کاربردی گوشی همراه، توانایی جست و جو، تولید، ویرایش و در مجموع دانش نظری و مهارت های فنی در حوزه فناوری است. سواد دیجیتال در واقع به دنبال چگونگی استفاده از فناوری است، اما سواد رسانه ای به دنبال دریافت، درک،

منصور اسکندری
کارشناس هنر و
گوینده رادیو

بسم رب الشهداء والصلّٰیقین
برادر دانشمند و پرتلاش جناب آقای دکتر مختار ذاکری
عضو محترم شورای برنامه ریزی مجله رشد معلم

با سلام و ادب؛

سپیده هنوز برنخاسته بود که آسمان رنگ اندوه گرفت و روح بلند دانش آموزان و غنچه‌های نوشکفته شهرستان میناب به آسمان عروج کرد و فرزند انمان همراه با رهبر عظیم الشان و امام امتان در پی جنایتی ناجوانمردانه به دست یزیدیان زمان، جام شهادت نوشیدند.

درود و سلام خدا بر همه خانواده‌های شهدا و شما همکار گران قدر و الگوی صبر، جوانمردی و شهادت که دو فرزند دل‌بندتان را تقدیم اسلام عزیز کردید.

ضمن عرض تبریک و تسلیت، از پروردگار مهربان برای جناب عالی و خانواده محترم شما اجر صابران را خواستاریم.

اللهم عجل لولیک الفرج

سردبیر و اعضای تحریریه مجله رشد معلم

کنار هم

در

کله

* پیشنهادها

مدیران، معلمان و والدین باید پس از آشنایی و تسلط کامل، درباره این پدیده‌ها با دانش آموزان صحبت کنند، شیفتگی آن‌ها را درک کنند و به هرگونه نگرانی بالقوه پاسخ مناسب بدهند.

بحث‌های گروهی، نقد و تحلیل آسیب‌ها و خطرات فضای مجازی بین دانش آموزان ترویج شود.

مهارت‌های تفکر انتقادی خلاق، به جای تفکرات اسفنجی، در دانش آموزان تقویت شود.

دانش آموزان در راستای حفظ تعادل و اولویت دادن به تکلیف مدرسه و بهره‌گیری از فناوری‌های نوین در مسیر رشد و پیشرفت فردی و اجتماعی تشویق شوند.

به امید روزی که تمامی دانش آموزان سرزمینمان با داشتن دانش و مهارت کافی در سواد دیجیتال و رسانه‌ای، آگاهانه و روشنگرانه از فضای مجازی بیشترین استفاده مطلوب را در مسیر کسب علم و دانش ببرند.*

بی‌نوشت‌ها

1. Media Literacy
2. Digital Literacy

شناخت بازی‌ها، ویدئوها و برنامه‌های کاربردی مفید تلفن همراه؛

آگاهی از مدت استاندارد استفاده از دستگاه‌های هوشمند و رایانه.

آموزش سواد دیجیتال و رسانه‌ای مزیت‌هایی برای دانش آموزان به همراه خواهد داشت؛ از جمله:

سواد دیجیتال و رسانه‌ای زمینه‌ساز افزایش مهارت تفکر انتقادی است و موجب می‌شود دانش آموزان محتوای دریافت‌شده از پیام‌رسان‌ها را با دیدگاه انتقادی و موشکافانه بررسی، ارزیابی و نقد کنند.

سواد رسانه‌ای به دانش آموزان یاد می‌دهد محتوای نامعتبر را از محتوای معتبر تشخیص دهند. این مهارت بر قدرت تحلیل آن‌ها می‌افزاید.

سواد دیجیتال و رسانه‌ای مسیر ایده‌پردازی و خلاقیت در تولید محتوا را به دانش آموزان نشان می‌دهد و سطح مهارت‌های زندگی در شرایط کنونی را بالا می‌برد.

سواد دیجیتال و رسانه‌ای کمک می‌کند دانش آموزان بیش از آنکه تأثیرپذیر باشند، تأثیرگذار شوند.

سواد رسانه‌ای تنها به فهم محتوا محدود نمی‌شود، بلکه مخاطب را به کنشگری اجتماعی بدل می‌کند تا در برابر شایعات و اخبار جعلی روشنگری کند.

تفسیر، ارزیابی، تولید و توزیع پیام است. امروزه داشتن سواد دیجیتال از الزامات اولیه سواد رسانه‌ای است. بر همین اساس، آموزش و ارتقای سواد دیجیتال و سواد رسانه‌ای، به عنوان دو بال آگاهی دهنده و مهارت‌بخش، برای دانش آموزان و والدین، هم از بُعد نظری و هم از بُعد عملی، بسیار ضروری است. با این حال، عصر دیجیتال با وجود داشتن مزیت‌های زیاد، برای کاربران چالش‌های فراوانی نیز به وجود آورده است. برای نمونه، مورد رخنه قرار گرفتن (هک شدن) اطلاعات و حملات فضای رایانه‌ای، یکی از دغدغه‌های مهم والدین در استفاده فرزندانشان از دستگاه‌های هوشمند است. به همین دلیل، آموزش سواد رسانه‌ای و دیجیتال در دنیای نوین فناوری امروزی یک ضرورت به حساب می‌آید. بر همین اساس، بعضی از مباحث و سرفصل‌های آموزش سواد رسانه‌ای و دیجیتال به دانش آموزان می‌تواند شامل این موارد باشد:

حفظ هویت فردی و حریم خصوصی در فضای مجازی؛

ارسال ایمن و صحیح پیام‌ها در شبکه‌های اجتماعی؛

نحوه به اشتراک‌گذاری صحیح اطلاعات در فضای مجازی؛